

emotional stress for a teacher and affects his/her state of occupational health, are commented upon. The main symptoms of teachers' burnout, which becomes a fertile ground for the formation of emotional deficiency and emotional aloofness, are determined. It is shown that there are positive correlations between the factor of "emotional exhaustion", certain factors in the risks group "Demotivators of work productivity" and the factors which formed the risks group "Destructive communicating". It is determined that a key factor of teachers' productivity demotivation is emotional exhaustion, which significantly affects the consistency of teachers' professional needs and possibilities and causes violations of their occupational health. It was concluded that revealing demotivating factors, determining their place in the structure of teacher's professional motivation will allow to take measures for their elimination and develop the system of measures preventing demotivation states. Thus, it will improve teaching motivation and its orientation at health maintenance and support.

Keywords: occupational health, occupational health risks, demotivation, demotivators of work productivity, emotional exhaustion.

Рецензент: доктор психологічних наук, професор С. П. Яланська

Подано до редакції 02.02.2015

УДК: 159.923:128-026.45-053.67:75

Оксана Вікторівна Іванова,
Аспірант кафедри теоретичної та консультаційної психології,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкрито суть виховного впливу на особистість юнацького віку засобами образотворчого мистецтва. Автором підкреслено значення естетичного виховання як одного із важливих інструментів розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнаків. Доведені переваги естетичного виховання, що полягають у ірраціональному, чуттєвому сприйманні творів образотворчого мистецтва. Внаслідок такого сприймання юнак здатен проживати естетичні переживання, які безпосередньо впливають на духовний світ молодшої особистості та здатні інтегрувати у її смисложиттєву структуру найвищі цінності, смисли та ідеали: краси, істини, добра.

Ключові слова: смисложиттєві орієнтації, юнацький вік, естетичне виховання, образотворче мистецтво, естетичне переживання, цінності, смисл, духовність, самовизначення.

Сьогодні ставить перед вітчизняною психологією та педагогікою завдання оптимізації навчально-виховного впливу, що здійснюється в навчальних закладах на особистість юнацького віку. Особливо гостро це позначається на процесі розвитку смисложиттєвих орієнтацій юнаків у сучасних кризових суспільно-політичних умовах. Під час Революції Гідності 2014 року та тепер, під час проведення антитерористичної операції (АТО), життєві смисли молоді зазнали стрімкого розвитку. Витіснивши на «останнє місце» егоїстично-споживацькі потреби, основними у свідомості українського юнацтва стали смисли безпеки, миру, патріотизму, гідності, самоповаги, героїзму, самопожертви та взаємодопомоги. Кризові та трагічні події, що відбулися останнім часом, прискорили процес самовизначення багатьох юнаків і дівчат, кристалізували їхні цінності та проявили смисли. У той же час, у не менш значної кількості представників юнацького віку зберігається смисложиттєва невизначеність, що характеризується втратою смислів, відсутністю цілей, дезорієнтацією у

власних цінностях й аморфним ставленням до власного майбутнього. Ми вважаємо, що значною мірою застій у розвитку смисложиттєвих орієнтацій може бути наслідком роботи механізмів психологічного захисту. Витісняючи болісні переживання і страхи, юнаки заміщають конструктивну роботу над собою протилежною руйнівною поведінкою (лінню, недбалістю, байдужістю, залежністю від сигарет, алкоголю, наркотиків).

Метою статті є дослідження шляхів розвитку смисложиттєвих орієнтацій особистості в юнацькому віці, які здатні «обійти» механізми психологічного захисту, супротив і страхи юнаків. Одним з таких інструментів, на нашу думку, є естетичне виховання як складова духовного розвитку особистості. Воно здійснюється засобами різних видів мистецтва, серед яких особливе місце посідає мистецтво образотворче.

Наукове підґрунтя статті становлять праці вітчизняних вчених, психологів і педагогів, які розглядають становлення юнацької особистості у вимірі її духовного розвитку (І. Д. Бех, І. С. Булах,

С. Д. Максименко, Е. О. Помиткін, С. О. Ставицька та ін.), а також - ідеї гуманістичної спрямованості освіти, єдності функцій навчання та виховання, індивідуально-зорієнтованого підходу, діалогової форми навчально-виховного процесу (В. С. Біблер, М. М. Бахтін, В. О. Сухомлинський, О. П. Рудницька, Н. Є. Миропольська, І. А. Зязюн, М. С. Каган, С. А. Ничкало та ін.). Згадані нами фахівці наголошують на важливості здійснення цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу на розвиток смисложиттєвих орієнтацій юнаків як однієї із ґрунтовних засад духовного розвитку.

Образотворче мистецтво вирізняється з-поміж інших видів художньої творчості специфічними, властивими лише йому суттєвими ознаками та засобами художнього вираження. Тому здійснення завдань естетичного виховання під час вивчення образотворчого мистецтва має ґрунтуватися на його сутнісних якостях та особливостях його сприймання. Головна сутнісна особливість образотворчого мистецтва полягає у втіленні художнього образу у візуальних, зовнішньо нерухомих формах та в кольорах. Використані при цьому матеріали та способи організації форм і кольорів визначають поділ образотворчого мистецтва на основні його види: живопис, скульптуру, графіку та ін. Образотворче мистецтво апелює до духовного світу людини через зоровий орган. Єдиним можливим засобом сприймання творів образотворчого мистецтва є такий особливий процес, як споглядання. Він проходить стадії від первинного одномоментного враження до все глибшого занурення реципієнтом у власні переживання, які, залежно від глибини сприймання, розвиваються у напрямі „стан → настрої → емоції → почуття”. Отже, сприймання юнаками творів образотворчого мистецтва має перебувати в центрі уваги педагога під час організації та проведення навчально-виховного заходу.

Велику цінність у розробці феномену сприймання в мистецькій педагогіці становить наукова спадщина О. П. Рудницької. Як зазначила дослідниця, «пошуки науково обґрунтованої системи використання мистецтва у навчально-виховному процесі неможливі поза теорією художнього сприйняття, що зумовлює успішне залучення особистості до мистецьких творів, забезпечує реалізацію їх культуротворчого впливу» [9, с.49]. У процесі сприймання творів образотворчого мистецтва активізуються емоційна та раціональна сфери людської психіки. При цьому емоційна має, безумовно, пріоритетне значення. Обов'язковою та необхідною умовою її прояву є здатність отримувати естетичну насолоду, що можливо лише за умови позитивного сприйняття специфічних художніх засобів: лінії, колориту, композиції, і вже на цій основі – ідеї твору. Саме виховання здатності отримувати естетичну насолоду як під час власної художньої творчості, так і під час ознайомлення з творами мистецтва становить базис, основу всього комплексу художньо-естетичного вихо-

вання. Адже картину робить твором мистецтва не сюжет, не те, що зображено на ній, а те, як воно зображено, як і які зображальні прийоми використав художник, чи спромігся досягти емоційної цілісності вираження. Тому в організації навчально-виховного процесу необхідно відмовитися від ставлення до твору образотворчого мистецтва лише як до засобу передачі певної інформації (сюжету, розповіді), від орієнтації на раціоналістичне сприйняття, яка досі переважає в наших освітніх закладах.

Ще в античну епоху дійшли висновку, що різні виражальні засоби мистецтва зумовлюють неоднакові естетичні реакції особистості й можуть мати відповідні виховні наслідки. Можливість виникнення позитивного чи негативного емоційного відгуку під час сприймання певного твору або явища конкретною людиною надає естетичному сприйманню ціннісного характеру, який певним чином зумовлює й ціннісний характер естетичного виховання. Отже, це постає важливим фактором формування системи цінностей людини, яка завжди є природовідповідною системі життєвих смислів та без якої неможливе її становлення як особистості.

Найвищою метою естетичного виховання юнаків є проживання ними естетичних переживань, що втілюються у сутнісні трансформації духовного світу особистості. Вітчизняний мистецтвознавець С. А. Ничкало зазначає: «Естетичне переживання – глибокий емоційний відгук, що носить особистісний характер і дозволяє інтеріоризувати зміст художнього твору або явища. Завдяки ньому встановлюється контакт між суб'єктом та об'єктом сприймання. Естетичне переживання як вид естетичної діяльності виходить далеко за межі спілкування людини з мистецтвом. Воно може торкатися будь-яких життєвих явищ: природи, предметного середовища, інших людей тощо. Воно породжує відчуття єдності людини з навколишнім світом, встановлює гармонійну рівновагу між „Я” конкретної людини та іншими людьми, природою, життям. Естетично чутлива людина здатна поставити себе на місце іншої, перейнятися її почуттями та переживаннями, як власними» [7, с.277]. Тому в основу здійснення естетичного виховного впливу на юнацьку особистість повинен бути покладений механізм спілкування. Саме спілкування, як діалог юнаків із творами мистецтва, здатне забезпечити реалізацію виховних цілей на просвітницько-виховних заходах художньої культури. Місія педагога у цій взаємодії надзвичайно відповідальна. Він – посередник між мистецтвом та учнями. Від його педагогічної майстерності залежить, чи відбудеться духовний контакт між «душею» твору мистецтва – художнім образом та юнацькими душами.

Саме духовне спілкування забезпечує становлення у молодій людини духовних цінностей: осмислено-позитивного ставлення до світу, людей, самого себе, уявлень про добро і зло, щастя, сенс життя та ін. Засвоєвані юнаком духовні цінності носять

особистісний характер і мають бути вироблені самостійно на основі переживання. Цієї мети неможливо досягти лише формальним викладанням певних знань в готовому вигляді. Основане на співпереживанні духовне спілкування пов'язане, головним чином, зі підсвідомістю людини, тоді як учіння апелює переважно до свідомості. Відомо, що саме на рівні підсвідомості відбувається глибинне, особистісне засвоєння людиною зовнішніх відносно до неї етичних, моральних, естетичних та інших цінностей. Мистецтво розширює можливості духовного контакту, виводить його за межі заданих реальною дійсністю конкретних ситуацій. Спілкування з художнім твором, його героями, його ідеєю, змістом, настроєм – це, водночас, взаємодія з епохою, в яку він був створений. Воно долає часові й просторові обмеження. Забезпечення саме такого спілкування передбачається як основний методологічний принцип у викладанні художньої культури і, зокрема, образотворчого мистецтва. Мистецтвознавець М. С. Каган зазначає: «...Мета художника – не повідомляти якісь істини читачеві, глядачеві, слухачеві й не намагатися повчати його, а зав'язувати з ним уявне спілкування й тим самим залучати його до своїх цінностей – до своїх ідеалів, прагнень, моральних принципів, політичних переконань, естетичних переживань... Художник розчиняє перед людьми свою душу, як перед найближчими друзями, сповідується перед ними, щиро й відверто, і тим самим їх виховує... Сила художнього спілкування-виховання тримається на тому, що великі майстри мистецтва та їх герої досягають такої глибини й повноти саморозкриття, яка, мабуть, недосяжна в реальному спілкуванні людей» [3, с.308]. Використання у викладанні спілкування як якості, властивої художній творчості, допоможе відійти від стандартного вивчення мистецтва, що ставить на перше місце пізнавальні завдання, на друге – розвивальні, й на останнє – виховні, допоможе вийти на шлях діалогу, співпереживання та співтворчості.

Здатність мистецтва апелювати до духовного світу людини на ірраціональному, почуттєвому рівні позбавляє вчених права ігнорувати значення естетичного впливу на розвиток смисложиттєвих орієнтацій юнацької особистості як системи провідних цілей-цінностей, що підпорядковані головному життєвому смислу та скеровують й узгоджують вектори світосприйняття та діяльності людини. Вчені зазначають, що естетичне переживання від споглядання творів мистецтва здатне викликати стан духовної напруженості, стати поштовхом до глибокої саморефлексії та до розвитку духовної самосвідомості, без яких розвиток смисложиттєвих орієнтацій стає неможливим. Так, І. Д. Бех розглядає рівень розвитку смисложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці через призму духовної якості життя загалом. Вчений вважає небезпечною смисложиттєву невизначеність та застерігає про небезпеку пасивного, руйнівного стану духовної безпечності. Єдиним

справжнім життєвим шляхом для юнака, на думку Бе-ха, повинен стати шлях духовної напруженості, що передбачає активну саморефлексію, концентрацію на своєму житті та цілях, усвідомлення плину часу, бачення перспективи та власної відповідальності за позитивні чи негативні результати [1]. С. Д. Максименко також наголошує на необхідності рефлексії, потребово-мотиваційного осмислення себе й світу та усвідомлення головних смислів й цінностей, які сприятимуть конструктивній побудові життя згідно своїй істинній природі та «базальній нужді» [5]. І. С. Булах засадою зростання особистості та розвитку смисложиттєвих орієнтацій в юнацькому віці вважає моральну самосвідомість, котра є проявом духовної культури та про сформованість котрої свідчить здатність юнака до самоконтролю й узгодження своїх потреб, мотивів та дій [2]. С. О. Ставицька розвиток смисложиттєвих орієнтацій юнаків пов'язує з розвитком виділеного нею новоутворення юнацького віку, а саме – духовної самосвідомості. Вона розвивається в руслі самопізнання, світопізнання, роздумів над сенсом життя та своїм у житті призначенням. Таким чином, на думку дослідника, здатність до рефлексії є індикатором духовного розвитку юнака, його духовної самосвідомості, а також його смисложиттєвих орієнтацій [10]. Е. О. Помиткін підтримує та розвиває духовну парадигму розвитку особистості, розглядаючи особистісне самовдосконалення через духовний розвиток. Вчений підкреслює значимість для розвитку смисложиттєвих орієнтацій юнаків спрямованості на високі моральні смисли, цінності, норми та ідеали, що повинні втілитися у духовно-суспільній спрямованості, як необхідної умови по-справжньому наповненого, гармонійного життя окремої особистості спільно з іншими особистостями у світі суспільної весторонньої взаємодії [8]. Науковці, чії підходи до розвитку смисложиттєвих орієнтацій юнаків ми розглянули, рекомендують здійснювати своєчасний та поетапний морально-ціннісний психолого-педагогічний вплив на становлення особистості юнака. Така робота з юнацькою аудиторією повинна здійснюватися з урахуванням інтересів і вікових потреб юнаків наставником із високими морально-духовними якостями.

Таким чином, сучасна система освіти, на нашу думку, повинна надати учням та студентам юнацького віку можливість досягнути безмежну різноманітність мистецтва, яку вони повинні прийняти як позитивне явище, яке надає кожній людині право і можливість становлення, розвитку та реалізації власних естетичних і духовних потенцій. Водночас варто зазначити, що естетичне виховання юнаків не може розглядатися відокремлено від інших напрямів виховної роботи: морально-етичного, екологічного, трудового, патріотичного. Драматичні суспільно-політичні процеси, які відбуваються останнім часом у нашій країні, примушують подивитися пильним поглядом на проблеми саме патріотичного виховання і визнати, що

протягом більш як двох десятиліть існування незалежної України воно не було підняте на належний рівень. Внаслідок цього висока національна самосвідомість не стала органічною і необхідною складовою структури свідомості частини українських громадян. Актуальність посилення патріотичної складової усього виховного процесу стимулює до пошуків нових виховних технологій, які б забезпечили стійкий позитивний результат їх застосування.

Інтеграція естетичного і патріотичного виховання відкриває широкі можливості для вирішення такого завдання. Естетичне виховання молоді здійснюється за допомогою засобів різних мистецтв: музики, кіно і театру, хореографії, художньої літератури, поезії, образотворчого мистецтва, а також архітектури. Кожне мистецтво має великий потенціал впливу для пробудження і підтримки кращих національних почуттів: гордості за Батьківщину, її багату історико-культурну спадщину, великі мистецькі здобутки сьогодення. Вони, в свою чергу, надихають на творчість, розвиток, позитивно впливають на психологічний стан суспільства, тим самим оздоровлюючи його.

Такі високі прагнення, що, на перший погляд, можуть здатися ідеалістичними, насправді цілком реальні, оскільки Україна має великі надбання у всіх царинах мистецтва. Ми по праву пишаємося видатними літераторами, художниками, скульпторами, композиторами, співаками як минулого, так і сучасності, завдяки яким українська культура піднесена на рівень найпотужніших національних культур світу. Тому усі види мистецтва мають величезний потенціал для ефективного використання у всебічному вихованні юних громадян України.

Зрозуміло, що естетичне виховання школярів повинно здійснюватися на уроках образотворчого мистецтва. Забезпечити ж естетичний вплив на особистість юнацького віку (старшокласників та студентів) у сучасних умовах можливо лише під час класних годин в школах й кураторських годин в університетах. Носіями естетичних цінностей та знань повинні стати класні керівники, куратори та психологи, для яких вчені мають розробити конкретні психолого-педагогічні рекомендації. Психолого-педагогічне керівництво процесом естетичного впливу на юнацьку особистість має бути спрямоване на розвиток

здатності до глибокого індивідуального, особистісно-ціннісного сприймання образного світу художніх творів, до дивергентного мислення як такого, що розширює можливості людського інтелекту і, в результаті, формування власного духовно-інтелектуального світу кожного конкретного юнака, становлення його неповторної особистості. Для успішного здійснення цього завдання, без якого неможливе повноцінне художнє сприймання, слід розвивати властивості психіки юнаків: увагу, вразливість, рефлексію, увагу, емоційність та ін.

Окрім здійснення цілеспрямованого естетичного виховного впливу на особистість юнака, для розвитку смисложиттєвих орієнтацій в юнацькому віці, можна виокремити наступні задачі психолога-педагога:

- орієнтація юнака на активну позицію стосовно власного розвитку та формування у нього морально-духовних цілей;
- розвиток здатності до рефлексії та самоаналізу;
- розвиток морального самостварення в умовах неоднорідного рівня розвитку духовності суспільства й відповідно неоднорідного рівня смисложиттєвого самовизначення.

У результаті такого активно-спрямованого психолого-педагогічного впливу у юнаків повинні сформуватися ієрархічна система власних цінностей, чітка й постійна здатність до рефлексивного самоаналізу й аналізу подій свого життя, усвідомлена картина реальності власного життя з чітким баченням його перспективи, особистісна спрямованість на духовно-суспільні цінності та цілі, а також – усвідомлення своєї відповідальності. Головним здобутком такої роботи для юнаків, на нашу думку, має бути розуміння й усвідомлення ними власних смисложиттєвих орієнтацій, активізація процесу розвитку яких дасть можливість вибудувати для себе концепцію власного життя як зрозумілий, цілеспрямований і поступальний процес, у результаті чого, за нашим припущенням, природно зростає рівень задоволеності життям й актуалізується відчуття щастя.

Висвітлення результатів практичної реалізації даних положень, а також концепції розвитку смисложиттєвих орієнтацій особистості в юнацькому віці засобами образотворчого мистецтва становить подальшу мету нашого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Булах І. С., Алексеева Ю. А. Розвиток моральної самосвідомості особистості підлітка / І. С. Булах, Ю. А. Алексеева. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. – 72 с.
3. Каган М. С. Мир общения: проблема межсубъективных отношений / М.С. Каган. – М.: Политиздат, 1988. – 319 с.

4. Кон И. С. Психология юношеского возраста: (Проблемы формирования личности). Учебное пособие для студентов пед. ин-тов / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1979. – 175 с.
5. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості / С. Д. Максименко. – К.: ТОВ «КММ», 2006. – 240 с.
6. Мистецтво у розвитку особистості. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.

7. Ничкало С.А. Умови реалізації виховного потенціалу предмета «Художня культура» / С. А. Ничкало // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. пр. / АПН України. Ін-т пробл. виховання. – К.; Житомир, 2005. – Вип. 7. – С. 275–279.

8. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості: монографія / Е.О. Помиткін. – К.: Наш час, 2005. – 280 с.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2012). *Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku [Personality in the sphere of spiritual development]*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].

2. Bulakh, I. S., & Aliexsieieva, Yu. A. (2003). *Rozvytok moralnoi samosvidomosti osobystosti pidlitka [The development of moral consciousness of a teenager's personality]*. Kyiv: NPU imeni M.P. Dragomanova [in Ukrainian].

3. Kagan, M. S. (1989). *Mir obscheniya [The world of communication]*. Moscow [in Russian].

4. Kon, I. S. (1979). *Psikhologiya yunosheskogo vozrasta [The psychology of adolescence]*. Moscow: Prosvescheniye [in Russian].

5. Maksymenko, S. D. (2006). *Geneza zdiisnennia osobystosti [Genesis of personality becoming]*. Kyiv: TOV "KMM" [in Ukrainian].

6. *Mystetstvo u rozvytku osobystosti [The art of personality development]*. (2006). Chernivtsi: Zelena Bukovyna [in Ukrainian].

9. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. – Навч. Посібник / О.П. Рудницька. – К.: Інтерпроф, 2002. – 270 с.

10. Ставицька С. О. Духовна самосвідомість особистості: становлення і розвиток в юнацькому віці: монографія / С. О. Ставицька. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 727с.

7. Nychkalo, S. A. (2005). Umovy realizatsii vykhovnoho potentsialu predmeta "Khudozhnia kultura" [The Terms of Realization of the Educational Potential of the Subject "Artistic culture"]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi –Theoretical and Methodological Problems of Education of Children and Youth. (Vols. 7), (pp. 275–279)*. Kyiv, Zhytomyr: APN Ukrainy [in Ukrainian].

8. Pomytkin, E. O. (2005). *Psykhohihiia dukhovno-go rozvytku osobystosti [The psychology of the spiritual development of a personality]*. Kyiv: "Nash chas" [in Ukrainian].

9. Rudnytska, O. P. (2011). *Pedahohika: zagalna ta mystetska [Pedagogy: General and Art]*. Kyiv [in Ukrainian].

10. Stavyska, S. O. (2011). *Dukhovna samosvidomist osobystosti: stanovlennia i rozvytok v yunatskomu vitsi: monohrafija [Spiritual self-identity: formation and development in adolescence]*. Kyiv: NPU imeni M.P. Dragomanova [in Ukrainian].

Оксана Викторовна Иванова,

*Аспирант кафедри теоретической и консультационной психологии,
Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова,
ул. Пирогова 9, г. Киев, Украина*

РАЗВИТИЕ СМЫСЛОЖИЗНЕННЫХ ОРИЕНТАЦИЙ В ЮНОШЕСКОМ ВОЗРАСТЕ СРЕДСТВАМИ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье раскрыта суть воспитательного воздействия на личность юношеского возраста средствами изобразительного искусства. Автором подчеркнута значимость эстетического воспитания как одного из важных инструментов развития смысложизненных ориентаций у юношей. Доказаны преимущества эстетического воспитания, заключающиеся в иррациональном, чувственном восприятии произведений изобразительного искусства. Вследствие такого восприятия юноша способен проживать эстетические переживания, которые непосредственно влияют на духовный мир молодой личности и способны интегрировать в ее смысложизненную структуру высшие ценности, смыслы и идеалы: красоты, истины, добра. Подчеркнута необходимость психолого-педагогического руководства процессом эстетического воздействия на юношескую личность. Оно должно быть направлено на развитие способности к глубоко индивидуальному, личностно-ценностному восприятию образного мира произведений, к дивергентному мышлению, что расширяет возможности человеческого интеллекта и, в результате, формирует собственный духовно-интеллектуальный мир каждого конкретного юноши, его неповторимой личности. Для успешного осуществления этой задачи необходимо развивать свойства психики юношей, без которых невозможно полноценное художественное восприятие. Определены задачи психолога-педагога по развитию смысложизненных ориентаций в юношеском возрасте: ориентация юноши на активную позицию по отношению к собственному развитию; формирование у него морально-духовных целей; развитие способности к рефлексии и самоанализу; развитие нравственного самоотношения в условиях неоднородного уровня развития духовности общества и соответственно неоднородного уровня смысложизненного самоопределения. Обоснованы возможности искусства как одной из детерминант духовного общения, которое обеспечи-

вает становление у молодого человека духовных ценностей (осмысленно-позитивного отношения к миру, людям, самому себе, представлений о добре и зле, счастье, смысле жизни и др.). Усваиваемые юношами духовные ценности носят личностный характер и должны быть выработаны самостоятельно на основе переживания. Этой цели невозможно достичь лишь формальным преподаванием определенных знаний в готовом виде. Основанное на сопереживании духовное общение связано, главным образом, с подсознанием человека, тогда как учение апеллирует преимущественно к сознанию. Автором статьи обозначена дальнейшая цель научного поиска, а именно – разработка концепции развития смысложизненных ориентаций личности в юношеском возрасте средствами изобразительного искусства.

Ключевые слова: смысложизненные ориентации, юношеский возраст, эстетическое воспитание, изобразительное искусство, эстетическое переживание, ценности, смысл, духовность, самоопределение.

*Oksana Ivanova,
Post-Graduate Student of the Department of Theoretical and Consulting Psychology,
National Pedagogical Dragomanov University,
9, Pirohova Str., Kyiv, Ukraine*

DEVELOPMENT OF LIFE-PURPOSE ORIENTATIONS IN ADOLESCENCE BY MEANS OF FINE ARTS

The article reveals the essence of fine arts educational influence on a young adult's personality. The author emphasizes significance of aesthetic education as one of important means of young people's life-purpose orientations development. The advantages of aesthetic education, which include irrational, sense perception of visual art works are proved. Owing to this perception a young person is able to feel aesthetic experience, which directly affects a young person's spiritual world and can integrate supreme values, meanings and ideals into his/her life-purpose structure. The author accentuates the need for psychological and pedagogical control over the aesthetic impact on a young personality. It should be aimed at developing the ability of deeply individual perception of works of art, to divergent thinking, which extends the possibilities of the human intelligence and, as a result, creates each individual youth's own spiritual and intellectual world, his/her unique personality. For successful implementation of this task, mental properties of young people should be developed, without which adequate artistic perception is impossible. The tasks of an educational psychologist in the development of life-purpose orientations of adolescents are the following: young adults' orientation at active attitude towards their own development; the formation of their moral and spiritual purposes; the development of capacity for reflection and self-analysis; development of moral attitude towards themselves under conditions of non-homogeneous level of spiritual development of society and, accordingly, non-homogeneous level of life-purpose self-determination. The author proves the potential of art as one of the determinants of spiritual communication, which provides the establishment of a young person's spiritual values. Young people's personal spiritual values should be developed on the basis of their own experiences. This goal can not be achieved only by formal teaching of specific knowledge. Teaching appeals mostly to consciousness while spiritual communication is based on empathy and connected with mainly human subconsciousness. The author of the article specifies that the further object of scientific research is the development of the conceptions of adolescent's life-purpose orientations development by means of the fine arts.

Keywords: life-purpose orientations, adolescence, aesthetic education, fine arts, aesthetic experience, values, meaning, spirituality, self-determination.

Рецензент: доктор психологічних наук, професор Е. О. Помиткін

Подано до редакції 20.02.2015